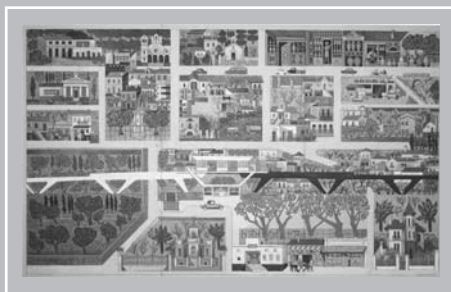

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΦΥΣΗ • ΠΟΛΗ – ΥΠΑΙΘΡΟΣ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

Πίνοντας ήλιο κορινθιακό

ΣΤΟΧΟΙ

Να αναδειχτεί η ειδική σχέση του ανθρώπου (και του ποιητή) με το ελληνικό-μεσογειακό τοπίο. Να προσεγγίσουν οι μαθητές βασικά γνωρίσματα της ποιητικής του Ελύτη.

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

Άνθρωπος και φυσικό περιβάλλον

Το ελληνικό τοπίο – Η χαρά της ζωής

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Με έμφαση στη λυρική και παραστατική γλώσσα του Ελύτη ο καθηγητής μπορεί να κινητοποιήσει τους μαθητές να βρουν τις εικόνες του ποιήματος και να τις συνδέσουν με συγκεκριμένες δραστηριότητες του ανθρώπου μέσα στο ελληνικό τοπίο (ψάρεμα, συγκομιδή των καρπών). Οι δραστηριότητες αυτές προσλαμβάνουν στο ποίημα συμβολική σημασία («ένα τάμα ψάρι», «ο ψαλμός του ήλιου») ή συναρτώνται στενά με την ποιητική χρήση της γλώσσας και την τολμηρή εικονοποιία του Ελύτη (π.χ. παρήχηση του ρ στο στίχο 9, ερωτική αλληγορία της ζωντανής στεριάς). Παράλληλα οι μαθητές θα πρέπει να επικεντρώσουν την προσοχή τους στην ειδική σωματική σχέση που έχει ο ποιητής με τη φύση, η οποία περιγράφεται στους τέσσερις πρώτους στίχους με τη χρήση (τροπικών) μετοχών. Στο υπόλοιπο ποίημα με πρωτοπρόσωπη αφήγηση δηλώνονται μια σειρά από ενέργειες του ποιητή που αναζωογονούν το σώμα και την ψυχή του, τον γεμίζουν αισιοδοξία και του δημιουργούν μια νοερή διάθεση φυγής σ' ένα μελλοντικό, αναγεννημένο κόσμο.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Μιχάλης Γκανάς, «Σούρουπο», *Μαύρα λιθάρια*, Κείμενα 1980, σ. 33.

*Σούρουπο, σε γονγκλισία τα χρώματα
και πώς πεθαίνεις χωρίς το πράσινο εκ γενετής.*

*Τα μάτια σου με τον κίτρινο λίβα,
καμένη σοδειά τα χρόνια που έζησα.*

*Ας φεύγει ο μικρός σκαντζόχοιρος, δε γλιτώνει
τ' αγκάθια μεγαλώνουν ανάποδα.*

*Ήμερο βράδυ
βελάζει σαν το χαμένο πρόβατο,*

*ξυγώνει στην πόλη κι αλλάζει προβιά,
σκύλος ή γάτα,
με την τρίχα ορθή
κάτω από τόσους τροχούς.*

*Τι γυρεύεις εδώ ψυχή τραυλή,
μακριά από τα βοσκοτόπια της πατρίδας;
Οι φίλοι πέφτουν από ψηλά μπαλκόνια
στο άσπρο μπαμπάκι που τους καταπίνει.*

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Στο ποίημα κυριαρχούν τα ρήματα. Ποια από αυτά χρησιμοποιούνται με μεταφορική σημασία και ποιο αισθητικό αποτέλεσμα πετυχαίνει με αυτήν τη χρήση τους ο ποιητής;
2. Συγκεντρώστε τις μεταφορικές εκφράσεις του ποιήματος και κατατάξτε τις ανάλογα με το βαθμό ερμηνευτικής δυσκολίας τους. Επιλέξτε αυτή που σας προκάλεσε μεγαλύτερη εντύπωση και εξηγήστε τη λειτουργία της.
3. Σχολιάστε τη σωματική σχέση που έχει ο ποιητής με τη φύση στα ποιήματα του Ελύτη και του Γκανά και εντοπίστε τις διαφορές ανάμεσα στις δύο ποιητικές αντιλήψεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βίτι Μάριο, *Οδυσσέας Ελύτης*, Ερμής 1984.

— (επιμ.), *Εισαγωγή στην ποίηση του Ελύτη*, επιλογή κριτικών κειμένων, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1999.

Καραντώνης Ανδρέας, *Για τον Οδυσσέα Ελύτη*, Παπαδήμας 1980.

Λυχναρά Λίνα, *Το μεσογειακό τοπίο στην ποίηση του Γιώργου Σεφέρη και του Οδυσσέα Ελύτη*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας 1986.

Μαρωνίτης Δ.Ν., *Όροι του λυρισμού στον Οδυσσέα Ελύτη*, Κέδρος 1980.

Φράιερ Κίμων, *Άξιον εστί το τίμημα*, μτφρ. Νάσος Βαγενάς, Κέδρος 1978.

» <http://www.ekebi.gr/1935/detoul.asp?ID=169>

ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΗ

Οδυσσέας Ελύτης, *Ήλιος ο πρώτος*, μουσική Πάννη Μαρκόπουλου (1969).

ΠΗΓΗ

Οδυσσέας Ελύτης (1911-1996), «Πίνοντας ήλιο κορινθιακό», *Ήλιος ο πρώτος* (1943). *Ποίηση*, Ίκαρος 2002, σ. 79.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗΣ

*Ευπνάμε και η θάλασσα ξυπνά μαζί μας***ΣΤΟΧΟΣ**

Να συνδέσουν οι μαθητές τα ευχάριστα συναισθήματα και τη διάθεση του ποιητή για μια καινούρια αρχή με τη θετική επίδραση της θάλασσας και του ελληνικού φωτός.

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

Θάλασσα – Ήλιος και φως

Ψυχική ανάταση

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Το ποίημα αναφέρεται στη θετική ενέργεια που προσφέρει στον άνθρωπο το θαλασσινό μεσογειακό περιβάλλον. Η χρήση του πρώτου πληθυντικού προσώπου αναδεικνύει τη θετική επενέργεια της φύσης σε ομάδα ανθρώπων οι οποίοι προέρχονται από αστικό περιβάλλον, καθώς «αποτοξινώνονται», έστω και προσωρινά, από τις γκριζες εικόνες της πόλης και ανανεώνουν την όραση και τη μνήμη τους μπροστά στη θέα του φωτεινού γαλάζιου της θάλασσας και του ουρανού. Το ποίημα τελειώνει με μια αίσθηση ψυχικής και συναισθηματικής ευδαιμονίας, τα βαθύτερα όμως αίτια της οποίας υπερβαίνουν την αναγεννητική δύναμη που μπορεί να προσφέρει η φύση και δεν διευκρινίζονται στο ποίημα.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Χόρχε Λουίς Μπόρχες, «Η θάλασσα», *Το χρυσάφι των τίγρεων*, μτφρ. Δημήτρης Καλοκύρης, Ύψιλον 1988, σ. 42.

*Θάλασσα. Πρώιμη θάλασσα. Θάλασσα του Οδυσσέα
κι εκείνου του άλλου Οδυσσέα
που ο λαός του Ισλάμ αποκαλούσε
Σεβάχ Θαλασσινό. Η θάλασσα των γκριζών
κυμάτων του Έρικ του Ερυθρού, ψηλά στην πρόμνη
και του ιππότη εκείνου που έγραφε ταυτόχρονα
το έπος και την ελεγεία της πατρίδας του
στα τενάγη της Γκόας.
Θάλασσα του Τραφάλγκαρ. Αυτή που ύμνησε,
μες στη μακροαίωνα ιστορία της, συχνά η Αγγλία
η δύσβατη θάλασσα που βάφτηκε σε ένδοξο αίμα
στην καθημερινή πρακτική του πολέμου.
Η ασίγαστη θάλασσα που την ήμερη αυγή
την αναρίθμητη άμμο αρομενίζει.*

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Πώς ερμηνεύετε το στίχο «Με όραση και μνήμη καθαρή»;
2. Το ποίημα του Μπόρχες μπορεί να χαρακτηριστεί ύμνος στη διαχρονική (από τη θάλασσα του μύθου στη θάλασσα διάφορων ιστορικών στιγμών) και διαπολιτισμική διάσταση της θάλασσας (η θάλασσα διαφορετικών πολιτισμών). Εντοπίστε τις διαφορές και τις ομοιότητές του με το ποίημα του Σαραντάρη.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Η θάλασσα αποτελεί ένα πολύ συνηθισμένο θέμα τόσο της προσωπικής όσο και της δημοτικής ποιητικής μας παράδοσης. Πλήθος είναι επίσης τα δημοτικά τραγούδια με θέμα τη θάλασσα, ερμηνευμένα από τραγουδιστές (όπως η οικογένεια Κονιτοπούλου), καθώς και τα μελοποιημένα από γνωστούς συνθέτες (Ηλίας Ανδριόπουλος, Θάνος Μικρούτσικος κ.ά.) ποιήματα με το ίδιο θέμα. Αναζητήστε και συγκεντρώστε σχετικό υλικό, εμπλουτίζοντάς το παράλληλα με τραγούδια άλλων μεσογειακών λαών, που έχουν ως θέμα τη θάλασσα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βίττι Μάριο, *Η γενιά του τριάντα*, Ερμής 1979, σ. 89-94.

Γράμματα και τέχνες, τχ. 31-32, 1984 [αφιέρωμα]. (Τα περιοδικά που καταγράφονται στη βιβλιογραφία είναι ειδικά αφιερώματα στους λογοτέχνες. Στο εξής δε θα σημειώνεται η ένδειξη [αφιέρωμα]).

Η λέξη, τχ. 21, 1983 (με κείμενα των Τ. Άγρα, Γ. Μαρινάκη κ.ά.).

Κόρφης Τάσος, *Ματιές στη λογοτεχνία του μεσοπολέμου*, Πρόσπερος 1991, σ. 71-77.

Πιπίνης Γιάννης, «Γιώργος Σαραντάρης, ο ποιητής της υπέρβασης», *Νέα Εστία*, τχ. 1758, 2003, σ. 159-161.

» <http://www.snhell.gr/lakeim.html>

» <http://genesis.ee.auth.gr/dimakis/Porfiras/99/8.html>

Ο καθηγητής μπορεί να συμβουλευτεί επίσης το ειδικό αφιέρωμα για τη θάλασσα του περιοδικού *Η λέξη*, τχ. 145-146, 1998, που περιέχει ενδιαφέροντα ποιήματα και πεζά Ελλήνων και ξένων συγγραφέων (Ν. Καββαδία, Φ. Κόντογλου, Γ. Χεμωνά, Π. Ελυάο, Ε. Μοντάλε κ.ά.) και τους συλλογικούς τόμους *Η Μεσόγειος στην ιστορία*, επιμέλεια David Abulafia, Πατάκης 2004· *Ελλάδα της θάλασσας*, επιμέλεια Σπύρος Ασδραχάς κ.ά., Μέλισσα 2004. Μια δώρη διδασκαλία με θεματικό επίκεντρο τη θάλασσα προτείνει η Δώρα Μέντη στο «Μια θαλασσινή αύρα της ποίησης ή γιατί ο Οδυσσέας Ελύτης θα ήθελε να στείλει σχολείο τη “μικρή πράσινη θάλασσα”», *Γλώσσα και Λογοτεχνία στην Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*, επιμέλεια Κώστας Μπαλάσκας, Κώστας Αγγελάκος, Μεταίχμιο 2005.

ΜΕΛΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Οδυσσέα Ελύτη, «Του Αιγαίου», από τη συλλογή *Προσανατολισμοί*, σε μουσική του Ηλία Ανδριόπουλου.

Οδυσσέα Ελύτη, «Μικρές Κυκλάδες», από τη συλλογή *Τα ρω του έρωτα*, σε μουσική Μίκη Θεοδωράκη, ερμηνεύτρια η Ντόρα Παννακοπούλου (1964).

Οδυσσέα Ελύτη, «Θαλασσινό Τριφύλλι», από την ίδια συλλογή, σε μουσική Λίνου Κόκοτου και με ερμηνευτές τη Ρένα Κουμιώτη και το Μιχάλη Βιολάρη (1972).

Νίκος Καββαδίας, ποιήματα σε μουσική Θάνου Μικρούτσικου, στο δίσκο *Ο Σταυρός του Νότου*.

ΠΗΓΗ

Γιώργος Σαραντάρης (1908-1941), «Ξυπνάμε και η θάλασσα ξυπνά μαζί μας» (1940), *Ποιήματα*, επιμέλεια Γιώργος Μαρινάκης, τόμ. 5, Gutenberg 1987, σ. 254.

ΝΙΚΟΣ-ΑΛΕΞΗΣ ΑΣΛΑΝΟΓΛΟΥ

Αθήνα

ΑΜΑΛΙΑ ΤΣΑΚΝΙΑ

Η πόλη

ΣΤΟΧΟΣ

Να διαφανεί η προβληματική σχέση του ανθρώπου με την αρνητική όψη των πόλεων σε διάφορες εκδηλώσεις της καθημερινότητας και της κοινωνικής ζωής.

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

Άξενο-απρόσωπο αστικό περιβάλλον

Έντονοι ρυθμοί ζωής και άγχος

Καθημερινή οικονομική συναλλαγή

Κοινωνική αποξένωση

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Με εκφραστική λιτότητα τα δύο ολιγόστιχα ποιήματα δύο ποιητών της μεταπολεμικής περιόδου, εποχής κατά την οποία κυριάρχησε το φαινόμενο της μαζικής οικοδόμησης και τοιμεντοποίησης των ελληνικών πόλεων, μεταδίδουν καθημερινά, ασφνκτικά συναισθήματα των ανθρώπων που ζουν σε πόλεις. Και τα δύο ποιήματα είναι παλαιότερα, αναφέρονται δηλαδή σε εποχές με μικρότερα προβλήματα αστικοποίησης και κοινωνικής αποξένωσης, ωστόσο το δυσάρεστο συναισθημα που μεταφέρουν, από τη μία ο Ασλάνογλου με την εικόνα της απογύμνωσης και από την άλλη η Τσακνιά με την εικόνα του κουλουριασμένου φιδιού, αποδίδουν με ένταση και αξιοπιστία σύγχρονα προβλήματα των πόλεων, όπου κυριαρχούν η ρύπανση και η υπερένταση, με αποτέλεσμα τη σωματική και ψυχική κόπωση των κατοίκων τους.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Γ.Θ. Βαφόπουλος, «Αθήνα» και «Η Πολιτεία», *Τα ποιήματα*, Κέδρος 1996, σ. 29, 162.
2. Μανόλης Αναγνωστάκης, «Θεσσαλονίκη, μέρες του 1969 μ.Χ.» [απόσπασμα], *Ο Στόχος* (1970). *Τα Ποιήματα*, Πλειάς 1975, σ. 154-155.

*Στην οδό Αιγύπτου – πρώτη πάροδος δεξιά –
 Τώρα υψώνεται το μέγαρο της Τράπεζας Συναλλαγών
 Τουριστικά γραφεία και πρακτορεία μεταναστεύσεως
 Και τα παιδάκια δεν μπορούνε πια να παίζουνε από
 τα τόσα τροχοφόρα που περνούνε
 Αλλωστε τα παιδιά μεγάλωσαν, ο καιρός εκείνος πέρασε που ξέρατε
 Τώρα πια δε γελούν, δεν ψιθυρίζουν μυστικά, δεν εμπιστεύονται.*

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Χωριστείτε σε ομάδες με σκοπό να μελετήσετε διάφορα ζητήματα γύρω από τη δόμηση και τη λειτουργία των πόλεων από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας. Η πρώτη ομάδα μπορεί να συλλέξει ιστορικά στοιχεία για τη δημιουργία των πρώτων πόλεων, δίνοντας βάρος στα αίτια που οδήγησαν πολλούς ανθρώπους να εγκατασταθούν σε αυτές. Η δεύτερη ομάδα μπορεί να μελετήσει την κοινωνική σύνθεση των κατοίκων των πόλεων (αστών), με έμφαση στην εικόνα που είχαν οι πόλεις τον εικοστό αιώνα. Η τρίτη ομάδα μπορεί να εξετάσει γενικότερα τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι των σύγχρονων πόλεων, με ειδική αναφορά στις μεγαλουπόλεις. Η τέταρτη ομάδα θα πρέπει να προτείνει λύσεις ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των ανθρώπων που ζουν στις πόλεις. Παρουσιάστε τα πορίσματα της έρευνάς σας στην τάξη και συζητήστε περισσότερο για τα ειδικά προβλήματα στη δική σας περιοχή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αντί, τχ. 615, 1996.

Οδός Πανός, τχ. 90, 1997.

Παπαγεωργίου Κώστας Γ., «Αμαλία Τσακνιά», *Η δεύτερη μεταπολεμική γενιά*, Σοκόλης 2002, σ. 622-631.

Το Δέντρο, τχ. 131-132, 2004, σ. 151-182.

Τσακνιά Αμαλία (1932-1984), Εταιρεία Συγγραφέων 1984.

Φραντζή Άντεια, «Νίκος-Αλέξης Ασλάνογλου», *Η δεύτερη μεταπολεμική γενιά*, Σοκόλης 2002, σ. 176-191.

Ειδική βιβλιογραφία για τη σχέση της λογοτεχνίας με την πόλη μπορείτε να βρείτε στη μελέτη της Λίζυς Τσιριμώκου *Λογοτεχνία της πόλης*, Λωτός 1988 και στα δύο αφιερώματα του περιοδικού *Το Δέντρο*: «Ο συγγραφέας και η πόλη», τχ. 53-54, 1990 (γράφουν οι Γ. Ρίτσος, Δ. Σωτηρίου, Στρ. Τσίρκας κ.ά.) και «Λόγος και ποιητική για την πόλη», τχ. 33, 1983 (γράφουν οι Κ. Παπαγιώργης, Ρ. Μπαρτ κ.ά.).

ΠΗΓΗ

Νίκος-Αλέξης Ασλάνογλου (1931-1996), «Αθήνα», *Ο δύσκολος θάνατος*, Νεφέλη 1985, σ. 22.

Αμαλία Τσακνιά (1932-1984), «Η πόλη», *Το μπαλκόνι*, Νεφέλη 1982, σ. 16.

ΚΟΣΜΑΣ Ι. ΧΑΡΠΑΝΤΙΔΗΣ*Χαλασμένες γειτονιές***ΣΤΟΧΟΣ**

Να παρακολουθήσουμε μια αντιπροσωπευτική εικόνα σύγχρονης επαρχιακής πόλης, η οποία ταλαιπωρεί, πνίγει τον άνθρωπο με την πυκνή δόμηση των πολυκατοικιών, την έλλειψη ελεύθερων χώρων και πρασίνου.

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

Πολυκατοικία – «Αξιοποίηση του αστικού χώρου»

Φυλακισμένα παιδιά – Έλλειψη παιχνιδιού

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Ο συγγραφέας κινείται, με αποσπασματικό τρόπο και ποιητική γραφή, ανάμεσα στις μνήμες της παιδικής του ηλικίας και στα τραύματα από τη σύγχρονη, κακίσθητη εικόνα της πόλης με τις χαλασμένες και αφιλόξενες γειτονιές. Η παρακμή της παλιάς Καβάλας και η αλόγιστη μετατροπή της σε τσιμεντούπολη τοποθετούνται χρονικά στη δεκαετία του '70, όταν, με ευκαιριακό τρόπο και δίχως σχεδιασμό, η πόλη ανοικοδομήθηκε στερούμενη όχι μόνο το ιστορικοκοινωνικό της στίγμα (πόλη καπνεμπορίου και προσφύγων), αλλά και τις μελλοντικές προοπτικές ανάπτυξής της. Δέσμοι και άμοιροι αυτής της καταστροφικής «αξιοποίησης» είναι σήμερα τα φυλακισμένα παιδιά των πολυκατοικιών, τα οποία, στερημένα από τους ελεύθερους χώρους για το παιχνίδι, αγριεύουν αντί να ηρεμούν. Το ανθολογημένο κείμενο απαρτίζουν τρία αποσπάσματα από το αφήγημα *Μανία πόλεως*, κύριο χαρακτηριστικό των οποίων είναι η μνημονική ανάκληση της παλιάς πόλης και της παιδικής ηλικίας του συγγραφέα, σε σύγκριση με τη σημερινή, αφιλόξενη, όψη της πόλης.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Πώργος Σεφέρης, «Ίππιος Κολωνός», *Τετράδιο Γυμνασμάτων Β'*, Ίκαρος 1976, σ. 49.

*Τ' αηδόνια και τα λιόδεντρα
τα σάρωσαν οι πολυκατοικίες
οι άνθρωποι σκόρπισαν εμπρός στις μηχανές.*

*Στην κορυφή του λόφου ένα πουλάρι
κοίταζε αγέρωχα ώρα την Αθήνα
χλιμίντρισε ξαναχλιμίντρισε
και τ' άκουσα να λέει «Γιαχού»
στυλώνοντας τ' αυτιά του.*

*Έπειτα ελεύθερο μ' ολόρθη ουρά
γλάκησε κατά την κατηφόρα.*

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Σε ορισμένα σημεία του αποσπάσματος ο συγγραφέας σχολιάζει τη δυσμενή εικόνα της σύγχρονης πόλης. Πώς εκφράζονται και τι δηλώνουν τα σχόλια του συγγραφέα;
2. Τι μπορεί να αλλάξει στην πόλη για να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των ανθρώπων;
3. Ποιος ευθύνεται για την άσχημη όψη της πόλης, με βάση τα κείμενα του Χαρπαντίδη και του Σεφέρη;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βασιλικός Βασίλης, «Δύο ανόμοιοι πεζογράφοι με κοινή καταγωγή [Χαρπαντίδης και Αξιώτης]», *Εντευκτήριο*, τχ. 33, 1995-1996, σ. 19-21.
- Γαργαντούδης Ευριπίδης, «Από την πραγματική στην αόρατη πόλη. Κοσμάς Ι. Χαρπαντίδης, *Μανία Πόλεως*» [βιβλιοκρισία], *Εντευκτήριο*, τχ. 26, 1994, σ. 117-119.
- Μικέ Μαίρη, *Λογοτεχνικά πρόσωπα της Καβάλας*, Θεσσαλονίκη, Εντευκτήριο 1990, σ. 21.
- Παγανός Γ. Δ., «Κοσμάς Ι. Χαρπαντίδης, *Μανία Πόλεως*» [βιβλιοκρισία], *Γράμματα και Τέχνες*, τχ. 72, 1994, σ. 7-12.

ΠΗΓΗ

Κοσμάς Ι. Χαρπαντίδης (1959), *Μανία πόλεως*, Επικαιρότητα 1993, σ. 16-18, 38-39.

ΙΝΔΙΑΝΟΣ ΣΙΑΤΑ

Ένα παλιό μήνυμα για το σύγχρονο κόσμο

ΣΤΟΧΟΣ

Να προβάλλουμε την αρμονική σχέση του ανθρώπου με τη φύση, από τη σκοπιά μάλιστα κάποιου που παλαιότερα θεωρήθηκε άγριος και απολίτιστος, ενώ σήμερα μας διδάσκει ότι, αν ο δυτικός άνθρωπος αγαπούσε και σεβόταν τη φύση, θα είχε αποφευχθεί η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος.

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

Αρμονική σχέση ανθρώπου και φύσης
Σεβασμός του φυσικού περιβάλλοντος
Αδιαφορία για το φυσικό περιβάλλον
Σύγκρουση των πολιτισμών

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Το κείμενο του Ινδιάνου Σιάτλ, η απάντησή του στο αίτημα του προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής για την αγορά της γης των Ινδιάνων, προβάλλει την πλήρη διάσταση δύο πολιτισμών γύρω από το ζήτημα της σχέσης του ανθρώπου με τη φύση. Από τη μια, ο πατροπαράδοτος πολιτισμός των Ινδιάνων στηριζόταν στην αρμονική και ισορροπημένη σχέση του ανθρώπου με τη φύση, η οποία βασιζόταν στην πεποίθηση ότι η φύση είναι ιερή και απαραβίαστη. Από την άλλη, ο πολιτισμός των λευκών, των κατακτητών της νέας ηπείρου, εδράζεται στην αντίληψη της εκμετάλλευσης της φύσης με στόχο τη βελτίωση των υλικών όρων της ζωής του ανθρώπου. Ο Ινδιάνος Σιάτλ έχει επίγνωση της αδυναμίας του να προστατεύσει τη γη του, γνωρίζει επίσης τον προσχηματικό χαρακτήρα του αιτήματος για αγορά και αντιλαμβάνεται ότι η υποταγή των Ινδιάνων στη θέληση των πανίσχυρων λευκών είναι αναπόφευκτη. Αντιτάσσεται όμως στη λογική της βίας μ' ένα κήρυγμα ανθρώπινης αξιοπρέπειας και σεβασμού της φύσης. Το κείμενο του Ινδιάνου Σιάτλ μάς ενδιαφέρει, επειδή αποδείχτηκε προφητικό: οι προτροπές του προς τους λευκούς να αγαπήσουν και να σεβαστούν τη γη, σήμερα γνωρίζουμε ότι δεν εισακούστηκαν. Αντίθετα, ο δυτικός πολιτισμός της ανεξέλεγκτης εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων και της επιβολής του ανθρώπινου πολιτισμού στο φυσικό περιβάλλον οδήγησε στην οικολογική καταστροφή, τις συνέπειες της οποίας βιώνουμε.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Γουίλιαμ Φώκνερ, «Το ελάφι», *Η αρκούδα*, μτφρ. Βασίλης Καλλιπολίτης, Εξάντας 1980, σ. 148-149.
2. Μέλπω Αξιώτη, [Η ψυχή του νησιού], *Το σπίτι μου* στα Κ.Ν.Λ. της Γ' Γυμνασίου.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Σε ποια σημεία του κειμένου δηλώνεται περισσότερο η εντελώς διαφορετική στάση των Ινδιάνων απέναντι στη φύση, σε σύγκριση με τη στάση των λευκών;
2. Ποιες συστάσεις κάνει ο ερυθρόδερμος στους λευκούς σε περίπτωση που αποκτήσουν τη γη του; Πώς δικαιολογείται αυτό το ενδιαφέρον του για την τύχη της γης;
3. Η βαθιά συναισθηματική σχέση της Αξιώτη με τον τόπο της, τη Μύκονο, μας θυμίζει την αγάπη του Σιάτλ για τη γη του. Βρείτε ομοιότητες και διαφορές στη συναισθηματική σχέση των δύο συγγραφέων, του Ινδιάνου Σιάτλ και της Αξιώτη, με τον τόπο τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αρχηγός Σιάτλ, *Η νύχτα των Ινδιάνων – Λόγος του 1855*, μτφρ. Αλόη Σιδέρη, Άγρα 2000.

ΠΗΓΗ

Ινδιάνος Σιάτλ, «Ένα παλιό μήνυμα για το σύγχρονο κόσμο» (1855 περίπου) [Απάντηση του Ινδιάνου φύλαρχου στο Φραγκλίνο Πηρς], μτφρ. Ζήσιμος Λορεντζάτος, *Το Βήμα*, 16.1.1977.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΣΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ**1. Συνδυαστική ανάγνωση, σε επίπεδο θεμάτων, κοινωνικού προβληματισμού ή συναισθηματικής διάθεσης**

Με τον πρώτο τρόπο έχουν ήδη οργανωθεί τα ποιήματα των Ν.-Α. Ασλάνογλου και Α. Τσακνιά. Η συνδυαστική αυτή ανάγνωση, που μπορεί να πραγματοποιηθεί στη διάρκεια μιας διδακτικής ώρας, στοχεύει στην ανάπτυξη της συγκριτικής ικανότητας, καλλιεργεί το αισθητικό κριτήριο και προωθεί την κριτική στάση των μαθητών. Ο δεύτερος τρόπος μπορεί να λειτουργήσει ως προέκταση του πρώτου. Μπορούμε, π.χ., να αναφερθούμε στο άσχημο και περιοριστικό για τα παιδιά βίωμα της πόλης, με αφορμή τη διδασκαλία του αφηγήματος του Χαρπαντίδη ή σε συσχετισμό με το ποίημα «Τι έπαιξα στο Λαύριο» του Σαββόπουλου («Προβλήματα της σύγχρονης ζωής»). Κείμενα με συναφή προβληματισμό υπάρχουν επίσης στην ενότητα «Οι φίλοι μας τα ζώα», τα οποία πραγματεύονται τη σχέση του ανθρώπου με το υπόλοιπο ζωικό οικοσύστημα. Ο τρίτος τρόπος μπορεί να εφαρμοστεί κατά την κρίση του διδάσκοντος, με σκοπό την εναλλαγή του ύφους και της συναισθηματικής διάθεσης που εμπνέει η λογοτεχνία. Έτσι ο φιλόλογος έχει τη δυνατότητα να επιλέξει ποιήματα που προβάλλουν την αισιόδοξη διάθεση και τη χαρά της ζωής (Ελύτης – Σαραντάρης) ή να συνδυάσει τη διδασκαλία τους με ομόθεμα τραγούδια που έχουμε συμπεριλάβει ως παράλληλα κείμενα.

2. Αξιοποίηση παράλληλων κειμένων

Αν και η διδασκαλία παράλληλων κειμένων αφορά κυρίως την Γ' τάξη, η επίκλησή τους μπορεί να εξυπηρετήσει συχνά τόσο το έργο του διδάσκοντος όσο και τη διεύρυνση του προβληματισμού ή της απόλαυσης των μαθητών της Β' Γυμνασίου. Γι' αυτόν το λόγο φροντίσαμε να καταγράψουμε ή να παραθέσουμε αρκετά ενδεικτικά παράλληλα κείμενα, τα οποία, κατά περίπτωση, μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην τάξη. Θεωρούμε προτιμότερο να αξιοποιηθούν κείμενα, τα οποία είτε αναδεικνύουν τη σχέση αλληλεξάρ-

τησης ανθρώπου και φύσης που ίσχυε κυρίως στο παρελθόν (Βρεττάκος), είτε αναφέρονται στη στέρηση του φυσικού περιβάλλοντος που βιώνει ο άνθρωπος της πόλης (Γιανάς). Καλό θα ήταν να συσχετιστούν αυτά τα κείμενα με παρεμφερές υλικό από την ενότητα «Οι φίλοι μας τα ζώα» (Έσε, Σουρούνης).

3. Διδακτική επέκταση – Δημιουργία κριτικής στάσης

Ο καθηγητής μπορεί να αναθέσει ευρύτερες ατομικές ή ομαδικές εργασίες, μερικές από τις οποίες μπορεί να αφορμώνται από την ανάγνωση ενός συγκεκριμένου κειμένου (π.χ., με αφετηρία την παράλληλη διδασκαλία των ποιημάτων για τη θάλασσα [Σαραντάρης, Μπόρχες] οι μαθητές μπορούν να συγκεντρώσουν υλικό για το διαχρονικό και διαπολιτισμικό δεσμό των λαών της Μεσογείου με τη θάλασσα, μελετώντας εγκυκλοπαιδικά λήμματα, ιστορία πολιτισμού, τοπικές παραδόσεις και τέχνη, ή καταγράφοντας καθημερινές συνήθειες, όπως η διατροφή, ο ελεύθερος χρόνος, οι ανθρώπινες σχέσεις κ.ά.) ή να αναφέρονται γενικότερα σε θέματα σύγχρονου κοινωνικού προβληματισμού. Με αφορμή τη διδασκαλία του κειμένου οι μαθητές μπορούν να εξετάσουν τα αρνητικά επακόλουθα από την αλόγιστη ανάπτυξη και τα καταναλωτικά πρότυπα του δυτικού πολιτισμού, όπως π.χ., την υπερβολική χρήση λιπασμάτων στις αγροτικές εκτάσεις γης ή την ομοιόμορφη εικόνα των τσιμεντοπόλεων. Ο κριτικός προβληματισμός των μαθητών θα πρέπει να επεκταθεί στην αρνητική επενέργεια που έχει η άσχημη συμπεριφορά του ανθρώπου στα ζώα (με εστίαση στα προαναφερθέντα κείμενα της ενότητας).

4. Ευρύτερες δραστηριότητες – Χρήση εποπτικού υλικού

Οι μαθητές μπορούν να επεκτείνουν σε διάφορες κατευθύνσεις την πρόσληψη του κειμένου. Μπορούν, π.χ., να οργανώσουν μια μικρή έρευνα με σκοπό να συγκρίνουν την παλαιότερη με τη σημερινή εικόνα του χωριού, της γειτονιάς ή της πόλης τους και να εξαγάγουν συμπεράσματα σχετικά με το παρελθόν και το μέλλον του τόπου τους. Το ενδιαφέρον τους μπορεί να στραφεί στη φωτογράφιση διάφορων όψεων του τόπου τους, να εντοπίσουν, π.χ., τη συνύπαρξη του παλαιού και του νέου στα κτίρια της περιοχής τους. Έχει ενδιαφέρον επίσης να κινητοποιηθεί η δημιουργική διάθεση των μαθητών με τη χρήση εναλλακτικών μέσων διδασκαλίας. Η ποιοτική μουσική και τα μελοποιημένα ποιήματα καλλιεργούν τη σχέση των μαθητών με τη λογοτεχνία. Καλό θα ήταν να ενταχθούν στη διδακτική ώρα ως επιστέγασμα και προέκταση της διδασκαλίας. Χρήσιμο υλικό για τη διδασκαλία του μαθήματος μπορείτε να βρείτε στην εκπαιδευτική πύλη του ΥΠΕΠΘ www.e-yliko.gr.